

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

Կրօնական եւ Աստուածաբանական

ԹԻՒ Յ Ե. ԿԻՐԱԿԷ ՔԱՌԱՍՆՈՐԻԱՅ, 5 ԱՊՐԵԼ, 1888

ԱԻԵՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՂՈՒԿԱՍՈՒ ԺԷ. 20 — ԺԸ. 14.

- 20 Իբրեւ հարցաւ 'ի փարիսեցւոյն՝ թէ երբ դայցէ
արքայութիւնն Աստուծոյ. պատասխանի եւս նոցա
և ասէ. Ոչ գայ արքայութիւն Աստուծոյ խտրանօք.
21 և չասիցեն թէ ահաւասիկ աստ է կամ՝ անդ, զի
ահա արքայութիւն Աստուծոյ 'ի ներքս 'ի ձեզ է:
22 Ասաց և առ աշակերտն. Եկեացեն առուրք ցանկա-
նալոյ ձեզ մի յառուրցն որդւոյ մարդոյ տեսանել, և
23 ոչ տեսանիցէք. Եւ եթէ ասիցեն ձեզ՝ եթէ ահա-
24ւասիկ է կամ՝ անդ, մի երթայցէք զհետ: Ձի որ-
պէս փայլակն փայլատակեալ 'ի ներքոյ երկնից՝ ընդ
երկնիւք ծաղիցէ, նոյնպէս և որդի մարդոյ յառուրն
25 իւրում: Բայց նախ պարտ է նմա բազումս չարչարել՝
26 և խոտել յաղդէս յայսմանէ: Եւ որպէս եղև յա-
ւուրն Նոյի, նոյնպէս եղիցի և յառուրն որդւոյ
27 մարդոյ. սուէին՝ ըմպէին՝ կանայս առնէին և արանց
լինէին, մինչև յօրն յորում եմուտ Նոյ 'ի տապանն,

- 28 և եկն ջրհեղեղն և կորոյս զամենեօին: Նոյնպէս եւ
որպէս յաւուրսն Ղովտայ եղեւ, ուտէին բմպէին,
29 գնէին վաճառէին, անկէին շինէին. և յորում աւուր
եւ Ղովտ 'ի Սոգովմայ, տեղաց հօր և ծծումբ, յերկ-
30 նից և կորոյս զամենեօին. ըստ նմին օրինակի եղիցի
եւ յաւուրն՝ յորում սրգի մարդոյ յայանելոց է:
31 Յայնմ աւուր որ կայցէ 'ի տանիս՝ և կարասի իւր 'ի
տան, մի իջցէ առնուլ զայն. և որ յանդի իցէ, նոյն-
32 պէս մի դարձցի յետս: Յիշեցէք զկինն Ղովտայ: Որ
33 խնդրիցէ զանձն իւր ապրեցուցանել, կորուսցէ զնա.
34 և որ կորուսցէ, ապրեցուցէ զնա: Ասեմ ձեզ, յայնմ
զիշերի՝ թէ եղիցին երկու 'ի մի մահիճս, մին առցի
35 և միւսն թողցի, և եթէ եղիցին երկու՝ աղալ 'ի
միասին, մին առցի և միւսն թողցի. և եթէ իցեն
36 երկու յանդի, մին առցի և միւսն թողցի: Պատասխա-
37 նի ետուն և ասեն ցնա. Յո՞, Տէր: Եւ նա ասէ ցնոսա:
Ուր մարմին է, անդր եւ արծուիք ժողովեացին:
ԺԲ. 1 Ասաց եւ առակ մինոցա, առ այն՝ թէ պարտ
է յամենայն ժամ կալ նոցա յաղօթս և մի ձանձրա-
2 նալ. ասէ. Դատաւոր մի էր 'ի քաղաքի ուրեմն,
յԱստուծոյ ոչ երկնչէր և 'ի մարդկանէ ոչ ամաչէր:
3 Եւ այրի մի էր 'ի նմին քաղաքի, դայր առ նա և ա-
4 սէր. դատ արա ինձ յստիսէ իմիկ: Եւ ոչ կամէր 'ի
բազում ժամանակս. յետ այնորիկ ասէ 'ի մօր իւ-
րում. թէ և յԱստուծոյ ոչ երկնչիմ, և 'ի մարդկա-
5 նէ ոչ ամաչեմ, զոնէ վասն աշխատաւնեւոյ զիս այ-
րւոյն՝ արարից նմա դատ, զի մի 'ի սպառ եկեալ
6 թախանձիցէ զիս: Եւ ասէ Տէր. Լուարսւք զինչ
7 դատաւորն անիրաւութեան ասէր. իսկ Աստուած
ոչ առնիցէ վրէժինդրութիւն ծառայից իւրոց, որ

- աղաղակեն առ նա 'ի տուէ և 'ի գիշերի, և երկայ-
- 8 նամիա միայն լինիցի առ նոսա, այո՛ ասեմ ձեզ, զի
արաողէ վրէժխնդրութիւն նոյա վաղվաղակի. իսկ
որդի մարդոյ եկեալ՝ զտանիցէ՞ արդեօք հաւատոս
յերկրի:
- 9 Ասաց և առ սմանս պանծայեալս յանձինս թէ
արդարք իցեն՝ և խտրիցեն զբազումս, զառակս
10 զայս. Արք երկու ելին 'ի տաճարն կալ յաղօթս,
11 մին փարիսեցի և միւսն մաքսաւոր: Փարիսեցին կայր
մեկուսի, և զայս տառնձինն աղօթս մատուցանէր.
Աստուած իմ՝ դսհանամ զքէն. զի ոչ եմ իբրեւ
զայլս 'ի մարդկանէ, զյափշտակողս և զանիրաւս և
12 զչունս կամ իբրեւ զայս մաքսաւոր. այլ պահեմ եր-
կիցս 'ի շաբաթու, և տամ տոսանորդս յամենայն
13 ստացուածոց խնց: Եւ մաքսաւորն կայր մեկուսի,
և ոչ կամէր և ոչ զաչն ընդ երկինս ամբռնալ. այլ
կոծէր զկուրծս իւր եւ տէր. Աստուած, քաւեա
14 զիս զմեղաւորս: Ասեմ ձեզ, էջ սա արդարայեալ
'ի տուն իւր քան զնա: Զի ամենայն որ բարձրա-
յուցանէ զանձն իւր՝ խոնարհեացի, և որ խոնարհե-
յուցանէ զանձն՝ բարձրացի:

Արդ գիտելով որ պարտիմք անիրաւ տնտեսի նման յա-
ռաջագոյն բարեկամներ շահել, երկնից արքայութիւն ժա-
ռանգելու համար պատրաստութիւն տեսնել, ամենէն զօրա-
ւոր միջոցն այս նպատակին հաստնելու համար՝ աղօթքն է:
Արդարեւ յաւուրն յետնում մարդիկ մեծաւ մասամբ ան-
պատրաստ կը լինին եւ հաւատը տկարացած կը լինի, սակայն
սոյն իսկ պատճառաւ պարտին աշակերաք Քրիստոսի «յա-
մենայն ժամ յաղօթս կալ եւ մի ձանձրանալ»: Չ'սկսի խա-
բուինք սխալ լուրերով ու քարոզութիւններով: Քրիստոսի ար-
քայութիւնն յանկարծակի կուգայ. մեր գլխաւոր պարտքն

եւ ճարն է՝ ոչ թէ այդ գալստեան ժամանակն իմանալ, այլ ստէպ աղօթել եւ միշտ պատրաստութեան մէջ լինել:

20—57. ՎԱՍՍՆ ԳԱԼՍՏԵԱՆ ՈՐԴԻՈՅ ՄԱՐԿՈՅ: Խըրճ հարցաւ եւն.) • Քրիստոս միշտ Աստուծոյ արքայութեան վերայ կը խօսէր, ուստի բնական էր որ փարիսեցիք, որք 'ի բնէ կրօնական հարցերի մէջ շատ հետաքրքիր էին, այդ արքայութեան գալստեան վերայ աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ պահանջէին: ԽՏՐԱՆՈՖ⁽¹⁾ արտաքին նշանակներով, այնպէս որ յառաջագոյն դիտելի եւ զգուշանալի լինի: Քրիստոսի արքայութեան գալուստն կախեալ չէ զգալի նշաններէ եւ արտաքին պարագայներէ, նորա հաստատութիւնն չէ կարելի երկնաւոր թագաւորութեանց նման կանխատեսել, նա յանկարծակի է: — Ի ներքս 'ի ձեզ է), որովհետեւ Քրիստոսի արքայութեան գալուստը չենք կարող յառաջագոյն հաստատուն նշաններով որոշել, եւ որովհետեւ այն արքայութիւնը հոգեւոր արքայութիւն է եւ կ'իշխէ 'ի վերայ հոգեւոր աշխարհի եւ ոչ թէ 'ի վերայ մարմնաւոր կամ հողանիւթ աշխարհի, անկարելի է որ զգալի նշանակներով իմանանք նորա գալուստը, ուստի եւ չաղփաղփութիւն է ասել «թէ ահաւասիկ աստ է կամ անդ»: «Ի ներքս 'ի ձեզ է» արքայութիւն Աստուծոյ, մարդոյս հոգւոյն մէջ է նա, անդ կ'աճէ եւ կը զօրանայ, անդ եւ կը նուազի եւ կը տկարանայ⁽²⁾:

22. Քրիստոս հիմա կը դիմէ իւր աշակերտներին, եւ փարիսեցիներէն յարուցեալ խնդրոյն վերայ ընդարձակ հրահանգներ կուտայ: Քրիստոսի ճշմարիտ հաւատացեալք աշխարհիս չարութիւններով շրջապատեալ պիտի խորին անձկանօք փափագին Քրիստոսի արքայութեան օրերի գոնէ մէկը տեսնել, երբ չարութիւն այլ եւս չի լինել. բայց այդ փափագը չը պիտի կատարուի մինչեւ ժամանակը լրանայ:

(1) ԽՏՐԱՆՈՐ, μετὰ παρατηρήσεως (παρὰ ρηγ, առ, տըքէա, դիտել, նշանակել), նշանակուելու, դիտուելու ենթակայ:

(2) Այս է պատճառն որ Քրիստոս Փարիսեցւոց կ'ասէ «Արքայութիւն Աստուծոյ 'ի ներքս 'ի ձեզ է»: Ամէն մարդ թէ արդար եւ թէ մեղաւոր Աստուծոյ արքայութեան սերմն իւր սրտի մէջ կը կրէ. միայն իւրաքանչիւր մարդոյ կամրէն է կապած որ այդ սերմն մշակէ եւ արգասաւորէ կամ թողնի անգործ եւ անմշակ:

23—24. Եւ այդ ժամանակի լրումն ոչ ոք կարէ գուշակել, փոփոխութիւնը — գալուստ Որդւոյ Մարդոյ⁽¹⁾ — փայլակի պէս անակընկալ եւ յանկարծակի տեղի կ'ունենայ:

25. Բայց Որդի Մարդոյ չատ շուտով չը պիտի գայ. յառաջ իւր արքայութիւնն պիտի կատարելապէս հաստատուի. եւ այս հաստատումն առանց դժուարութեան եւ հակառակութեան լինելու չէ: Երկար ժամանակ իւր պառագամբ կը մերժեն եւ զինքն կը նախատեն եւ իբր թէ կը չարչարեն:

26—30. Ոչ եւս Քրիստոսի գալատեան ժամանակ մարդիկ ապաշխարած կը լինեն. այլ ընդ հակառակն, նոքա աշխարհային գործերով եւ առժամանակեայ անցաւոր զուարճութեամբ այնքան զբաղուած կը լինին որ երկնաւոր եւ հոգեւոր բաների վերայ ամենեւին չեն մտածել. անտարբերութեան խոր քննյ մէջ կը լինին: Որպէս երբեմն յաւուրսն

(¹) Քրիստոս զինքն յաճախ «Որդի մարդոյ» կը կոչէ: Այս ոճը Հին Գահարանումն Դանիէլի մարգարէութեան (Ե. 13, 14.) մէջ կ'երեւի, ուր մարգարէն կը նկարագրէ չորից Թագաւորութեանց կործանումն եւ Քրիստոսի երկրորդ գալուստն: «Տեսանէի 'ի սեսլեան զիշերոյ' եւ ահա ընդ ամպս երկնից իրեւ Որդի մարդոյ գայր» եւ հասանէր մինչեւ 'ի հինաւուրցն, եւ մասուցաւ առաջի նորա: Եւ նմա տուաւ իշխանութիւն եւ պատիւ եւ արքայութիւն. եւ ամենայն ազգք եւ ազինք եւ լեզուք նմա ծառայեսցեն, եւ իշխանութիւնն նորա իշխանութիւնն յաւիտեականն որ ոչ անցանէ, եւ Թագաւորութիւնն նորա ոչ եղծանի:» Որդի մարդոյ Քրիստոսի փրկագործութեան պաշտօնի ամենայնամար անունն է, Քրիստոս եկաւ յաշխարհ եւ մարմնացաւ. այսինքն, մեր մարդկային բնութիւնն միաւորեց իւր Աստուծային բնութեան հետ: Սմին իրի երբ քահանայապետն զՔրիստոս երդմենեցոյց ասել «եթէ դու ես Որդի Աստուծոյ», նա պատասխանեց «յայսմ հետէ տեսանիցէք զՈրդի մարդոյ նստեալ ընդ աջմէ զօրութեան» եւ եկեալ ընդ ամպս երկնից» (Մատթ. Ի2, 63, 64): Այսինքն, Որդին Աստուծոյ որ մարմնացաւ եւ մարդացաւ եւ եղեւ Որդի մարդոյ պիտի բարձրացունէ հաւայն մարդկային սեռի բնութիւնը յանձին իւր բնութեան առ բարձրեալն Աստուծոյ, եւ մարդկութիւնն ու Աստուծութիւնն միաւորելով մարդոյ նախկին վիճակը վերանորոգէ: Որդի մարդոյ իրեւ երկրորդ Աղամ առաջին Աղամայ մեղքը պիտի քաւէ. իրեւ ներկայացուցիչ հաճօրէն ազգի մարդկան՝ Քրիստոս կը մասուցանէ իւր պատարագն: «Որդի Մարդոյ» յոյն բնագրին մէջ, գրեթէ առանց բացառութեան, Հիմարոշ յօդի կը գրուի ծ սιδς τοῦ ἀνθρώπου, Որդին Մարդոյ, որով Քրիստոսի բոլոր մարդկութեան ներկայացուցիչ լինելն կը նշանակէ: Հայերէնն առանց յօդաւորութեան նոյն զօրութիւնունի: Տես Բագրատունի, Քերականութիւն 'ի պէսս վարդապետաց, 863:

Նոյի նոյնպէս եւ յաւուրս Որդւոյ Մարդոյ՝ մարդիկ յաւիտե-
նական իրեր թողած՝ իւրեանց բոլոր ջանքն ու վաստակն կը
վատենն անցաւոր իրեր շահելու եւ մարմնաւոր զուարճու-
թիւններ վայելելու վերայ: Սոգոմացւոց վարքն եւս նոյնպէս
էր մինչեւ «տեղաց հուր եւ ծծումբ յերկնից եւ կորոյս զա-
մենեսին»:

51. Յաւուրն յետնում այլ եւս ժամանակ չի լինել ա-
պաշխարութեան եւ պատրաստութեան. փոփոխութիւնն այն-
պէս արագ եւ անակնկալ կը լինի որ ամենաչնչին գործ կա-
տարելն անգամ անհնար պիտի լինի, օրինակի համար տա-
նեաց վերայ ելողն ժամանակ չի ունենալ որ վար գայ իւր
տան մէջէն կարասի տանելու համար, ոչ եւս յանդը գնա-
ցողն պիտի կարենայ դառնալ յետո: Ուստի փախչէք ՚ի չա-
րէն եւ աշխարհիս չարութենէն, այլ եւս մի՛ դառնայք.
« յիշեցէք զկիին Ղովտայ » որ թէպէտեւ Աստուծոյ պատ-
ուիրանի համեմատ չար քաղաքէն կը փախչէր, սակայն նորա
զուարճութիւններէն դեռ բոլորովին չէր հրաժարուել:

55. Դուք չը պիտի շատ հոգ տանէք ձեր մարմնաւոր ան-
ձին (կենաց) համար, քանզի այդ ջանքովն ճշմարիտ եւ յա-
ւիտենական կեանքը կը կորուսանէք. այլ եթէ վաղանցիկ
մարմնոյդ համար շատ հոգ չը տանէք, իբր թէ կորուսանէք
զայն, այն ժամանակ ձեռնհաս կը լինէք ճշմարիտ եւ յաւի-
տենական կեանքդ ազատելու ⁽¹⁾:

54—55. Բրիտոսոս սյոտեզ դարձեալ իւր երկրորդ գալս-
տեան յանկարծակի ժամանումն օրինակներով կը լուսարանէ:
Այդ գալուստը պիտի մեր ներկայ աշխարհային հանգամանք-
ները կերպարանափոխէ. աշխարհիս հանգամանաց բերամբ

(1) Հոգի Յոյն բնագիտն *ψυχή* կը նշանակէ նախ շունչ, եւ յետոյ քանզի
ապրելոյ զլիստը պայմանը շնչառութիւնն է՝ հոգւոյ նշանակութիւնն ստա-
ցաւ: *Ψυχή* բառն հետզհետէ, մանաւանդ Երայեցիքի ազդեցութեան տակ,
իւր նշանակութիւնն ընդարձակեց եւ եղաւ բանական ածականորէն, *Με-
τὰ* հոգւոյ եւ *Μετὰ* բոս մարմնոյ: Ինչպէս որ հայերէն եւս շատ անգամ հոգի
իբրեւ անմն վարի, զօ, քանի՞ հոգի: Նոր Կտակարանի մէջ այս բառն եր-
բեմն հոգի կը նշանակէ եւ երբեմն ածմն: Այսպիսի պարագայից մէջ
Պարզամտողական մեծ հմտութիւն Լ. հարկաւոր դասիրւ համար *Μετὰ* այդ
բառն մէկ տեղ ի՛նչ կը նշանակէ եւ ուրիշ տեղ ի՛նչ:

միացեալ եւ ընկերացեալ անձինք պիտի իսկ եւ իսկ բաժանուին, եւ իսկոյն իւրեանց գործոց համար դատուին:

36. Յո՞, Տէր). Այս բաժանումներն ո՞ւր պիտի պատահին:

37. Ուր մտաւ ին (մեռելոտի) ե, անոր եւ արծրուիք ժողովեցին), Ուր բաժանուելու բան կայ, ուր որ զուգաւորութիւն կայ: Ինչպէս որ արծուիք անդր կը ժողովուին ուր մեռելոտի կայ, նոյնպէս եւ բաժանումն անդ տեղի կ'ունենայ ուր միութիւն կայ:

ԺԲ. 1—8. Առաջ անիրաւ դատարանին: Ապա եթէ ճշմարիտ հաւատացեալն այսպիսի մեծ եւ անհնարին ժգուարութիւններով պաշարուած է աշխարհումս եւ իւր հանդերձեալ վտանգն այսքան մեծ է, ուրեմն նա կարօտ է երկնային օգնութեան, եւ սլարտակոն է ստէսլ եւ անդադար հայցել առ Աստուած որ այդ օգնութիւնը իրեն տայ: Պարս ե յաւեանայն ժամ կալ յաղօրս) « յամենայն ժամ » չարազանցական ոճ է եւ կը նշանակէ բազում անգամ: — Եւ մի անհրաժեշտ ազդեցիկն: Հաւատարմի կացեք որ եթէ դուք ստէսլ եւ առանց ձանձրանալոյ աղօթէք, Աստուած ձեզ կը լսէ, քանզի նա բարեգութ եւ ողորմած հայր է: Քանզի եթէ մահկանացու մարդիկ իւրեանց համագոյց ստէսլ թախանձանօքն 'ի դուք կը շարժին եւ նորանց խնդիրը կը կատարեն, ո՞չ սպաքէն Աստուած որ գթութիւնն իսկ ինքն է իւր արարածոց ազդեցիկ կը պատասխանէ: Ոչ թէ միայն հասարակ մարդիկ իւրեանց ընկերների խնդիրը կը կատարեն, այլ մինչեւ անգամ անիրաւ եւ հպարտ դատաւորն որ « ոչ յԱստուծոյ երկնէ եւ ոչ 'ի մարդկանէ ամաչէ », այսպիսի ողորմածութեան ենթակայ է, բաւական է որ խնդրողն յարատեւէ իւր աղօթից մէջ: Եթէ անիրաւ մարդիկ դարձեալ այսքան գութութիւն ունին, ո՞չ սպաքէն Աստուած իւր ծառայից ազդեցիկ կը լսէ եւ նորանց թշնամեաց դէմ (այսինքն սատանայի) վրէժխնդրութիւն կ'անէ: Արդ Աստուած իւր կողմանէ պատրաստ է մարդոց աղօթքն լսել եւ պատասխանել, բայց հարկաւոր է որ մարդիկ եւս իւրեանց կողմէ ստէսլ եւ անդադար աղօթելու հաւատն ունենան: Երբ որ Որդի Մարդոյ

գայ, արդեօք պիտի գտանէ՞ այս տեսակ հաւատ 'ի վերայ երկրի։ Պատասխանը կ'ուզէ գորութեամբ տալ։ Գժուար թէ։

9—14. ԱՌԱԿ ՓԱՐԻՍԵՑԻՈՅՆ ԵՒ ՄՈՒՔՍԱՌՐԻՆ։ Զկնի աղօթքի կարեւորութիւնն ստիպելու՝ մի ուրիշ առակաւ ցոյց կուտայ թէ մեր զգացմունքն աղօթելու ժամանակ ինչպէս պիտի լինի, թէ ինչպէս պիտի հպարտութիւնն բոլորովին թողնենք եւ հեզութեամբ ու խոնարհ սրտիւ մօտենանք առ Աստուած։

9. Առ ունան պանծացեալս եւն.), Քրիստոս իրեն չըջապատող ունկնդիրների հետ կը խօսի, ուստի առ չը պիտի հետ թարգմանենք այլ հարւար, վերաբերութեամբ, մասին. — Նա ասաց այս առակը այնպիսիների մասին որք պանծացեալ էին եւն.։

11. Փարիսեցին թերեւս մասամբ իւր իրաւունք ունենար այսպէս խօսելու. գուցէ նա բացարձակապէս ոչ աւագակ էր, ոչ անիրաւ եւ չնացող. բայց Քրիստոս այս պատուիրանաց կատարումն միայն իրօք չը մեղանջելն չը նկատեց, այլ նաեւ խորհելն եւ նորանց վերայ մտածելն մեղք համարեց։ Օրինակի համար այս առակին մէջ իսկ փարիսեցին հպարտութեան եւ անիրաւութեան մեղք կը գործէր ասելով « ոչ եմ իբրեւ զայս մաքսաւոր »։ Նորա գլխաւոր բարեգործութիւններն՝ պահելն ու տասանորդ տալն էր. բայց ճշմարիտ սէր առ Աստուած եւ առ ընկերն ինչպէս Քրիստոս բացատրեց լեռան վրայ խօսած քարոյին մէջ նորան անձանօթ էր։

12. Այլ մաքսաւորն ոչ այնպէս։ Նա քաջ գիտէր իւր մեղաց ծանրութիւնն. իւր արած բարեգործութիւնք բնաւ միտը չէին գալ, միայն իւր մեղքերը կը տեսնէր. իւր միակ յոյսն դրած էր Աստուծոյ ողորմութեան վերայ, « կոծէր զկուրծս իւր եւ ասէր. Աստուած, քաւեա զիս զմեղաւորս »։

14. Աւասիկ առակիս բարոյականն։ Մաքսաւորն իւր մեղաց խորին գիտակցութեամբն առաւել արժանի եղաւ Աստուծոյ ողորմութեան քան թէ փարիսեցին որ բոլորովին կոյր էր իւր մեղաց յանդիման, թէպէտ եւ մաքսաւորն աւելի մեծ եւ քնասակար մեղքեր գործած լինէր քան թէ փարիսեցին։

15. Քանզի նա որ զինքն բարձրացնէ՝ պիտի խոնարհի, այլ նա որ արդէն խոնարհ է այլ եւս չի կարող խոնարհել. նա կարող է միայն բարձրանալ։

ՆՈՒՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Խորին շնորհակալութեամբ կը յիշատակեմք որ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն բարեհաճած է իւր ներկայութեան Հանդիսիս խմբագիրն քաջալերել՝ մի կարեւոր գրամական նուէր եւս տալով նորան :

ԱԵՏԱՐԱՆԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆ

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԹՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ

Մատթէոս Աւետարանիչն կը յիշատակէ թէ Քրիստոս՝ Հրէից ամուսնալուծութեան վերայ խօսելով՝ ասայ. « Ամենայն որ արձակէ զկին իւր առանց բանի պոռնկութեան՝ նա տայ նմա շնալ : » Այս խօսքէն ոմանք հետեւել ուղեցին թէ Քրիստոս արձակումն կամ լուծումն ամուսնութեան թոյլ կուտայ թէ որ առն կամ կնոջ կողմից անհաւատարմութիւն լինի ընդդէմ ամուսնութեան ուխտին. եւ պատճառ բերին թէ այրն կամ կինը անհաւատարմութիւն անելով, այսինքն շնանալով, ամուսնութեան կապը անդէն եւ անդ իրօք կը լուծանէ, եւ բաժանումն միայն այդ լուծման հաստատումն է :

Նախ եւ յառաջ Քրիստոսի խօսքերը քննենք, թէ « վասն բանի պոռնկութեան » ինչ կը նշանակէ : Յոյն բնագիրն πορνεία, ժողտաբերեալ 'ի մերս պոռնկութիւն, կը նշանակէ անպատկ ճարտոց միջեւ տեղի ունեցած ասպօրինաւոր զուգաւորութիւն, որ է նոյն իսկ մեր պոռնկութիւն բառի նշանակութիւնն : Յոյն հեղինակաց եւ ոչ մէկը զայս բառ ուրիշ նշանակութեամբ գործ կ'ածէ : Այլ ամուսնացեալ մարդոց միջեւ տեղի ունեցած անհաւատարմութեան համար ուրիշ անուն ունին, μοιχεία, որ մեր շնորհիւն բառին ճիշդ կը համապատասխանէ : Յունարէնի մէջ այս բառերի նշանակութիւնն այնքան որոշ է որ անհնար է մէկը միւսի տեղ փոխել : Նոր կտակարանի մէջ կը տեսնենք որ այս երկու բառերի գործածութիւնն ճիշդ յունական նշանակութեամբ կ'որոշուի. շնութիւնն՝ միշտ շնութիւն կը նշանակէ, եւ պոռնկութիւնն՝ միշտ պոռնկութիւն : Արդ Քրիստոս կամ Աւետարանիչն ին-

չո՞ւ պիտէր այս կարեւոր խնդրոյն մէջ, որ քրիստոնէից ընտանեկան կենաց համար այնքան մեծ ու կենսական կարեւորութիւն ունէր, մի այնպիսի տարտամ ու երկդիմի բառ գործածէր որ Եկեղեցւոյ մէջ շփոթութիւնների եւ խռովութիւնների առիթ լինէր, եւ այդ՝ բոլորովին հակառակ լեզուի ուղղութեան եւ նոյն իսկ Ս. Գրոց ընդհանուր ոճոյն:

Իսկ եթէ պոռնկորարիւն միայն անպսակ մարդոց միջեւ պատահած խառնակութիւն կը նշանակէ, ապա Քրիստոս լի՛նչ կ'ուզէ ասել « առանց բանի պոռնկութեան », քանի որ խօսքն ամուսնացեալ անձանց վերայ է:

Ս. Գրոց քննութիւնն մեզ ցոյց կուտայ որ խորաքանչիւր Աւետարանիչ իւր ընթերցողաց հանգամանքն աչքի առաջ ունէր, եւ ընդհանրապէս Քրիստոսի կենաց եւ քարոզութեան այն կէտերը կը շեշտէ որ իւր ընթերցողաց համար յատուկ կարեւորութիւն ունին: Այս է պատճառն որ Մարկոս, Ղուկաս եւ Պօղոս ամուսնութիւնն բոլորովին անլուծանելի կը համարեն, առանց որ եւ է բացառութեան, մինչդեռ Մատթէոս ստիպուած է Հրէից ազգի նախապաշարումն ի նկատի ունել եւ այդ բացառութիւնն յիշել: Ըստ Մովսիսական օրինաց նորահարսի կուսութիւնն ամուսնական կենակցութեան անհրաժեշտ սլայման էր, եւ եթէ այրն այդ կուսութիւնն իւր հարսին վերայ չը գտնէր՝ ազատ էր զայն մերժել իւր կնութենէ եւ մինչեւ անգամ մահուան պատժոյ ենթակայ տունել: Կնոջ մեղքն այսպիսի պարագայում պոռնկորարիւն եղած կը լինէր եւ ոչ թէ շնութիւն, քանզի յանցանքն ամուսնութենէն առաջ տեղի ունեցած կը լինէր: Արդ Աւետարանիչը չ'ուզեր իւր հրէայ ընթերցողները գայթակղեցնել, մի այսպիսի ազգային հին աւանդութիւն որ ընտանեկան կենաց հետ սերտիւ յօդեալ էր՝ ագիտանալով: Եթէ այս այսպէս է, ուրեմն Քրիստոսի խօսքը յաւէտ կը հաստատուի թէ՛ « զոր Աստուած զուգեաց, մարդ մի մեկնեացէ: » Ուրեմն Քրիստոսի վերոյիշեալ խօսքերից մենք բնաւ չենք կարող հետեւել թէ Քրիստոս թոյլ կուտայ օրինաւոր ամուսնութիւնն լուծանել, եթէ առն կամ կնոջ կողմից ուխտադրութիւն խառնակութեան, այսինքն շնորքեան, սլատառ լինի:

Տեսնենք հիմա մեր բանական միտքն ինչ կը թելադրէ սորա մասին եւ թէ ինչ հետեւանք կ'ունենար այս վարդապետութեան իրականացումն : Ըստ Քրիստոսի վարդապետութեան՝ ամուսնութիւնն երեք անձանց կամակցութեամբն կը կատարուի . Աստուծոյ , առն եւ կնոջ : Ով որ զինքը բաժանի իւր կողակցէն որոյ հետ Աստուած զնա կապել է , գրեթէ յԱստուծոյ կը բաժանուի : Այն կապը զոր Աստուած կը կապէ՝ մէկ մասնակից չէ կարող իւր առանձին սխալ գործովն խզել , մանաւանդ երբ այդ գործին դիտաւորութիւնն՝ ամուսնական միութեան խզումն չը լինի . Աստուծոյ օրէնքն բնաւ չի կարելի մարդկային գործողութեամբ խափանուել կամ ոչնչանալ : Երբ Քրիստոս կ'ասէ « զոր Աստուած զուգեաց , մարդ մի՛ մեկնեցէ , » իւր Եկեղեցին կը հասկանայ թէ՛ ամուսնալուծութիւնն անհնար է : Քրիստոս ուսոյց՝ թէ այն մարդն որ իւր կինն արձակէ ուրիշն առնլու համար՝ կը շնայ , նա որ զարձակեալն առնէ դարձեալ կը շնայ , եւ արձակեալն որ ուրիշի հետ ամուսնանայ նմանալէս կը շնայ : Ամուսնութիւնն՝ կենակցութիւն է բառի բուն նշանակութեամբն , եւ ամէն պարագայի մէջ կինը առն ընկերն է եւ նորա խորհրդակիցն : Ամուսնութեան հոգեւոր իրաւունքն հաստատագոյն է քան զմարմնաւորն : Ապա ճիշտն անտեղի է երբ մի մարդկային սխալութիւն , որ ըստ մեծի մասին առանց մոռնութեան կամ հաստատուն դիտաւորութեան կը պատահի , բաւական պատճառ համարուի այնպիսի մի կապ խզելու համար որ երկու անձանց կենցաղավարութեան բոլոր պարագայները կը շրջապատէ : ճիշտն ցաւալի է երբ մի յանցանք ընդդէմ ամուսնութեան ամենաստորին պայմանին , որ ինքնին ոչ է նպատակ , այլ բարձրագոյն նպատակի ծառայող , կործանիչ նկատուի ամուսնութեան գլխաւոր եւ բուն նպատակին որ հանդերձեալ է՝ ի վեր քան զամենայն հոգեւոր կենաց միութիւն եւ զաւակաց կրթութեան ամենամեծ միջոց հանդիսանալ : Անհաւատարմութեան մեղքն ամուսնութեան նպատակներին եւ ոչ մէկը կարող է խախտել կամ արգելուլ : Ուստի անիրաւութիւն է որ մի յանցանք՝ որ յանցանք լինելէ բաց կենակցութեան սպամանաց եւ ոչ մէկին վնասած է , կարողութիւն ունենայ Աս-

տուժոյ հրամանաւ դրած լուծը քակել եւ կործանել:

Այժմ թողնենք բանական մտաց թելադրութիւնն 'ի մի կողմն եւ երեւակայենք թէ մեր Փրկիչն ինչ պիտի ասէր եթէ մի շնացող իրեն ներկայացնէին: Նա ի՞նչ ասաց: « Երթ, յայսմ հետէ մի մեղանչեր: » Նա որ Սիմոնին կը հրամայէր որ իւր ընկերոջ յանցանքն ներէ « ոչ թէ մինչեւ ցեօթն անգամ, այլ մինչեւ ցեօթանասնեկէն եօթն », ի՞նչ պիտի ասէր: Մենք գիտենք որ Աստուած մեր մեղաց վրէժխնդրութիւն չի անել, նա « ոչ կամի զմահ մեղաւորին, այլ զդառնալ նորա 'ի չար ճանապարհէն եւ զկեալն: » Բայց ամուսնութեան լուծումն անհաւատարմութեան պատճառաւ՝ Գրիստոսի ներողամտութեան քարոզի ճիշդ հակառակն է եւ աւելի դուռընթեան նշանակ է քան թէ սիրոյն Գրիստոսի: Ի հարկէ առժամանակեայ բաժանումն ներելի է, եւ երբեմն շատ օգտակար զմեղաւորն յապաշխարութիւն յորդորելու: Աստ խօսքն այն ամուսնալուծութեան վերայ է որ զկնի բաժանման՝ մէկ մասն զինքն ազատ կը համարի ուրիշի հետ ամուսնանալ⁽¹⁾: Ամենացաւալին այն է որ Եւրոպիոյ մէջ, մեծաւ մասամբ Բողոքականք, կը քարոզեն թէ՛ շնութիւնն անդէն եւ անդ զկնի յանցանաց ամուսնութեան կապը կը կործանէ եւ ամուսնութիւնն այնպիսի պարագայում արդէն լուծեալ է թէպէտեւ այր ու կին դեռ չարունակին կենակցիլ: Այս վարդապետութեան հետեւանքն սոսկալի է: Ըստ այսմ ուրեմն կարող է մէկ անիրաւ մարդ, որ ուրիշ անձնական չահուց պատճառաւ կամենայ բաժանուիլ իւր օրինաւոր կնոջէն, մի քանի րոպէում այդ փափագին հասանիլ, եւ եթէ այդ յանցանք իւր օրինաւոր ամուսնութիւնն իսկապէս լուծեալ պիտի համարուի, ուրեմն այլ եւս իւր կնոջ հետ կենակցելն օրինաւոր չէ, եւ ազատ է յԱստուծոյ հաստատեալ միութիւնն քակել, ամուսինը թշուառութեան մէջ ձգել եւ զաւակներն անհայր կամ անմայր թողուլ: Այսպէս կարելի է ահագին չարիքներ հետեւել այս տեսութեանէն բոլորովին հակառակ Աստուծոյ կամաց, Աւետարանի ոգւոյն, եւ մարդկային խղճի մտաց:

(1) Ասածս չի վերաբերել այն ամուսնալուծութեան եւ վերսին ամուսնութեան որ երբեմն մեր մէջ իւրաքանչեւ կամ այլ խմբաւորացի պատճառաւ տեղի կ'ունենայ: Ընթերցողն պիտի միտք պահէ որ յօդուածս յաւելէս Մատթ. Ե. 32. « առանց բանի պոռնկութեան » բացատրութիւնն է, բան թէ ընդհանուր տեսութիւն ամուսնալուծութեան վերայ:

ՇԱՐԱԹ, 9 ԱՊՐԻԼ, 1888

Տօն Սրբոյն Հօրն մերոյ Գերիզորի Լուսաւորչին մօտն ի վերապն

Աշխարհիս պատմութեան մէջ թերեւս միայն Հրէայք մեր Ազգէն աւելի սերտ յարաբերութեան մէջ եղած լինին Աստուծոյ հետ. բայց այն յատուկ աստուածային Նախախնամութիւնն որ մեր ազգի ու աշխարհի վերայ է եղած, Հրէայք անգամ չեն վայելած: 'ի սկզբանէ արարածոց մինչեւ ցայժմ Հայոց աշխարհն ինչ փոփոխութիւններ կրեց, ինչ ազգութիւններ ու լեզուներ արտադրեց, ինչ քաջագործութեանց դաշտ ու ասպարէզ եղաւ. ազգեր եկան, ազգեր՝ գնացին. երբեմն խաւար տգիտութեան, երբեմն լոյս ճմարտութեան: Այս բոլոր յեղափոխութեանց մէջ մէկ բան անմոլար կերպիւ մեր Ազգին վերայ նկատելի է, եւ այն է — զի Աստուած ընդ մեզ է: «Եւ լուարուք զայս 'ի ծագաց մինչեւ 'ի ծագս երկրի զի Աստուած ընդ մեզ է:» Աստուածաշունչի առաջին էջերուն մէջ յիշուած եղելութիւնք՝ 'ի Հայս կը կատարուին: Եղեմական դրախտն անդ տնկեցաւ, առաջին մարդն անդ ծնաւ եւ սնաւ բայց աւանդ անդ եւ անկաւ եւ կորոյս զիւր անմահութիւն, հին ազգաց պատմութիւնք եւ լեզուք, թէպէտ եւ յոլովս դարուց կերպարանափոխ եղեալ, մայրենի երկրին նշանակներն դեռ կը կրեն: Արարատեան լեռանց վերայ կանգնեցաւ Նոյի Տապանն — այդ խորհուրդն Եկեղեցւոյն Քրիստոսի — առ ոտս Մասիսի բուրաւ յերկինս անուշահոտութիւն Նոյի դոհութեան պատարագին: Անցան դարեր մինչեւ եկն եհաս օր փրկութեան աշխարհի. դարձեալ Հայք փութացին ընդ առաջ փեսային. Աբգար թագաւորն մեր՝ հազիւ թէ լսեց Քրիստոսի գալուստն եւ փութացաւ զինքն հրաւիրել 'ի մեր աշխարհ: Քրիստոսի Առաքեալք փութացին փրկութեան պատգամը նախ մեր Ազգին հազորդել. Հայաստանեայ Եկեղեցւոյ սերմն անդ ցանեցին եւ իւրեանց արեամբն ուսուցեցին: Երեք հարիւր տարի եւս անցաւ եւ ահա

«Երկնային լոյս ծագեալ 'ի յերկրի ցուցաւ.

Պայծառացեալ փայլեմաք 'ի յարիւոյն կեցաց.

Որով հերքեցաւ խաւար քանձաւմած Հայաստանեայց ազգի.
Եւ տեսին ըզլոյս տնորեաց սուրբ Հոգւոյն: »

Սուրբն Գրիգոր էր այս լոյսն որ եղաւ Ազգիս Լուսու-
ւորիչն: Մեր Սրբոյն հայրը՝ Անակ, Խորենեան Պահլաւուն-
եայ ցեղէն, Պարսից Արտաշէս Թագաւորի Թելադրութեամբն
Հայոց Թագաւորը Խոսրով դաւով սպանեց եւ ինքն Հայոց
գորքերէն պաշարուած լինելով անկաւ յերասխ գետ եւ հեղ-
ձամահ կորեաւ յամի 287: Հայք իւր ընտանիքը կոտորեցին
եւ միայն մնաց նորածին մանուկն Գրիգոր, զոր իւր ստն-
տուն Սոփիա առաւ տարաւ 'ի Կեսարիա եւ այնտեղ մկրտել
տուեց: Այստեղ մեծացաւ եւ կրթեցաւ եւ յետոյ ամուսնա-
ցաւ ընդ Մարեմայ դստեր Դաւթի ուրումն, եւ ծնաւ եր-
կու որդի, Արիստակէս եւ Վրթանէս: Զկնի սպանման Խոս-
րովու՝ Արտաշէս հրամայեց որ նորա որդիքն կոտորեն: Սա-
կայն Տրդատ, կրտսեր որդին, փախաւ 'ի Կեսարիա եւ յետոյ
գնաց 'ի Հռովմ եւ իբրեւ կայսերական պաշտօնատար մեծ
համբաւ ժառանգեց: Յամի Տեառն 286 Հռովմայեցւոյ օգ-
նականութեամբ Տրդատ դարձաւ 'ի Հայս բերելով իւր հետ
Ս. Գրիգոր զոր արդէն 'ի Հռովմ կը ճանաչէր, բայց իւր
հօր սպանողի որդին լինելը չը գիտէր, ոչ եւս նորա քրիս-
տոնեայ լինելն գիտէր, մինչեւ մէկ օր պատահմամբ տեսաւ
որ Ս. Գրիգոր Անահիտ չաստուածուհւոյն պաշտօն չը մա-
տոյց: Տրդատ չատ ստիպեց որ քրիստոնէութիւնն ուրանայ,
բայց Գրիգոր անվեհեր ընդդիմացաւ Թագաւորական հրա-
մանին եւ իւր երկնային Վարդապետին հաւատարիմ մնաց:
Շատ չարչարանքներ կրեց Տրդատայ ձեռքէն բոյց իւր հաւա-
տը չ'ուրացաւ: Հուսկ յետոյ Թագաւորն իմանալով որ Գրի-
գոր իւր հօր սպանողի՝ Անակայ որդին է, հրամայեց որ զնա
տանեն ձգեն Արտաշատու խոր վիրապն, ուր անշուշտ սո-
վամահ պիտի լինէր յընթաց տասն եւ չորս ամաց բանտար-
կութեան, եթէ մի բարեսէր կին զնա չը կերակրէր: Այս
չարչարանաց յիշատակն է զոր մեր Եկեղեցին այսօր կը տօ-
նէ: Ոչ ինչ մարտիրոսի չարչարանք այնքան արգասաւոր ե-
ղաւ ինչպէս մեր Լուսաւորչինն, կարելի է տեսել որ նորա
Թափած արեան ամէն մի կաթիլն տասնապատիկ ստուղ բե-

րեց եւ Քրիստոսի Եկեղեցին զարդարեց : Տացէ Տէր որ մեր
Լուսաւորիչ Հօր չարչարանքներն ընդ միշտ մեր մասաց մէջ
տալաւորուն , որ մենք եւս սովորինք Քրիստոսի Եկեղեցւոյ
հաւատարիմ գրականութիւնք դառնալ եւ գոնէ մեր ձեռքէ եկածն
— եթէ չ'ասեմ զհոգւոյ թիւններ — չը խնայեմք Քրիստոսի
արքայութեան հաստատութեան եւ ազգիս լուսաւորութեան
համար :

ԱՌԹՂԹԱԿԻՑՍ

Ղ. Գ. Ծննդոց առաջին գլուխն Աստուծոյ ստեղծագոր-
ծութեան պատմութիւնն է զոր Մովսէս կը հաղորդէ իւր
ժամանակակից Իսրայէլացւոց իւր ժամանակի ոճով ու գա-
ղափարներով . քանզի ի՞նչ պիտէր Իսրայէլացիք հասկանային
եթէ Մովսէս 19^{րդ} դարու գաղափարներ յայտնէր իրենց : Իւր
հեղինակութեան գլխաւոր նպատակն էր մտրդոյս բնակա-
վայրն նկարագրել եւ մնացեալ աստղերն ու ստեղծուածներն
միայն այնքան յիշել որքան նոքա մեր երկրագունտի հետ
առնչութիւն ունէին : Եթէ գիտութիւնն կարող է « աներկ-
բայելի եւ հաստատ բացատրութիւններով զմեզ համոզել թէ
արեգակն նախ ստեղծուեցաւ , ապա մոլորակներն եւն . » ,
չատ բարի , Ս. Գիրքն դորա դէմ բան չունի ասելու , քանի
որ իւր նպատակն բնաբանութիւն դաստիարակել չէր , այլ
զԱստուած իբրեւ ստեղծող ամենայն տիեզերաց քարոզել
այնպիսի մարդոց որք մեր դարու բնաբանական գիտութե-
նէն ամենեւին տեղեկութիւն չ'ունէին : Եւ զայս պաշտօն
Մովսէս խիստ վայելուչ կերպիւ կը կատարէ : Դիցուք թէ դու
Մովսիսի ժամանակակից Հրէայ ես . ի՞նչ կը տեսնես , ի՞նչ
կը հասկանաս : Երկիրս քեզ համար ամենամեծ կարեւո-
րութիւն ունի , որովհետեւ նա այնքան մեծ է , այսքան բնա-
կիչ ունի եւն . : Արեգակն կ'երեւի իբրեւ մի փոքրիկ կլորակ
բան , զոր կարծես թէ կարող ես ձեռքդ առնուլ . նմանա-
պէս լուսինն ու աստղերն ընաւ մտքովդ չէր անցնել աշ-

խարհիո հետ համեմատել: Եւ եթէ այն ժամանակ Աստուած
զքեզ թելադրէր իւր ստեղծագործութեան պատմութիւնն
հաղորդել քո հայրենակիցներին, հաւաստի լեր որ քո պատ-
մութիւնն չառ չէր զանազանել Մովսիսական պատմութենէն:
Աստուածաշունչն բացարձակապէս չի ասել « թէ Աստուած
արեգակն, լուսինն եւ աստղերն մեր բնական երկրագունտի
ստղծումեն վերջ ստեղծեց » . քանզի արդէն առաջին օրն
« ասած Աստուած . եղիցի լոյս: Եւ եղեւ լոյս » : Բանի որ
լուսոյ աղբիւրն արեգակն է, սա պիտի արդէն ստեղծուած
լինէր: Չորրորդ աւուր պատմութիւնն այս լուսաւորութեանց
պաշտօնի եւ աշխարհի հետ ունեցած աւնջութեան նկարա-
գրութիւնն է:

Գրաբոս — Առաքելական աւանդութեամբ ամէն կիրա-
կի առանց բացառութեան որոշուած է իբրեւ օր զուարճու-
թեան 'ի յիշատակ Յարութեան Տեառն մերոյ: Այս պատճա-
ռաւ պահոց կիրակէից որպէս եւ ուրիշ կիրակէ Յարութեան
յիշատակն կը լինի — Իւզաբերից Աւետարան, Փառք Յա-
րութեան, Չուարճացեալք եւն: Միայն թէ որպէս զի չը
մոռանանք ապաշխարութեան մէջ լինելը, զուարճութեան
երգերն եւ ընթերցումներն չափաւորուած են, եւ ապաշ-
խարանաց աղօթքներ տեղն են դրած:

Յ. Ե. միւս անգամ,

ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

Հանդիսիս եռամսեայ գինն է 'ի Տանկասան 7 դանե-
կան, քոքասարաւ 10 դանեկան, եւ ՀԱՏԸ 20 ՓԱՐԱՅ,
յՆԵՐՈՅԱ, 2 1/2 Ֆր. Հնդկասան, 1 1/2 Ռուբլի. Պարսկասան,
3 Ղ.ՈՆ. Ռուսասան 1 Ռուբլի:

Վճարումն պէտք է որ միշտ կանխիկ լինի:

Նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել առ
Խմբագրութիւն Եկեղեցի Հայաստանեայց Հանդիսի, Չամխա-
նըլար, Յակոբեան խան, Պաղտատեան Տպարան:

Խմբագիր

ԹՈՐՈՍ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՂՏԱՏԵԱՆ

معرف عمومیہ نظارت جلیله سنک رخصتیلہ طبع اولئشدر